

Sekavuustila (delirium)

Lääkärikirja Duodecim

30.3.2023

Psykiatrian erikoislääkäri Aki Rovasalo

- Deliriumin oireet
- Deliriumin syyt ja altistavat tekijät
- Milloin hoitoon
- Deliriumin hoito
- Omaisten tuki deliriumin yhteydessä
- Kirjallisuutta

Keskeistä

- Sekavuustilalla eli deliriumilla tarkoitetaan äkillistä sekavuustilaa ja aivojen toimintahäiriötä.
- Deliriumia voivat aiheuttaa monet erilaiset elimelliset tekijät ja sairaudet.
- Deliriumin tärkein hoito on sen syyn selvittäminen ja syynmukainen hoito.
- Deliriumia on vaikea tunnistaa, ellei tunne ihmistä ennalta. Jos omaiset huomaavat, että sairaalahoitossa oleva potilas on poikkeavan sekava, asiasta kannattaa ilmoittaa hoitohenkilökunnalle.

Sekavuustilalla eli deliriumilla tarkoitetaan äkillistä sekavuustilaa ja aivojen toimintahäiriötä, jonka aiheuttavat erilaiset elimelliset tekijät ja sairaudet. Sekavuustilassa henkilön tajunnantaso, ympäristöön orientoituminen, tarkkaavaisuus ja huomiokyky ovat heikentyneet. Delirium alkaa usein nopeasti. Joskus oireet aaltoilevat vuorokauden aikana eli välillä potilas saattaa olla myös hyvässä kunnossa.

Sekava henkilö ei kykene kohdistamaan huomiotaan yhteen asiaan, ajattelu on järjestäytymätöntä ja puhe harhailevaa. Henkilö saattaa tulkita ympäristön tapahtumat väärin, ja hänellä ilmenee aistihairahduksia (illuusiot), [aistiharhoja \(hallusinaatioita\)](#) tai harhaluuloja ([deluusioita](#)). Karkea nyrkkisääntö on, että näköharhat viittaavat yleensä elimelliseen syyhyn ja deliriumiin, kun taas kuuloharhat viittaavat yleensä muuhun [psykoottisuuteen](#).

Deliriumin oireet

Deliriumissa uni-valverytmi sekä ajan ja paikan taju (ns. orientaatio) ovat usein häiriintyneet. Oireiden voimakkuus vaihtelee usein jopa tunneittain, ja henkilö saattaa olla välillä lähes oireeton. Henkilöllä ilmenee erilaisia pelkoja, ja hän on joko kiihtynyt (agitoitunut delirium) tai lamaantunut ("hiljainen delirium"). Potilaan autonomisen hermoston toiminta on kiihtynyt, minkä seurauksena hän hikoilee, sydämen lyöntitiheys on kiihtynyt, verenpaine ja lämpötila ovat kohonneet ja silmän mustuaiset laajentuneet.

Deliriumin syyt ja altistavat tekijät

Delirium johtuu keskushermoston toiminnan häiriöstä. Häiriön taustalla voivat olla hyvin monet erilaiset sairaudet, nestetasapainon häiriöt, leikkausten jälkitilat, myrkytykset, lääkkeet sekä alkoholi ja muut päihteet tai niiden käytön äkillinen lopettaminen. Tästä syystä esimerkiksi vanhusten lääkityksestä pyritään karsimaan tarpeettomia valmisteita, jotta keskushermostoa ei altistettaisi turhaan haittavaikutuksille.

Deliriumille altistavia tekijöitä ovat muun muassa korkea ikä, yleiskunnon heikkous, aikaisemmat aivovauriot, lääkkeiden ja päihteiden käyttö sekä näön ja kuulon heikentyminen. Syy löytyy lähes aina, kun sitä etsitään huolellisesti, mutta toki aivan aina syytä ei saada selville.

Deliriumia laukaisevia tekijöitä ovat stressi, kipu, univaje, liian vähäiset tai runsaat ulkoiset ärsykkeet ja vieras ympäristö. Dementoitunut vanhus saattaa muuttua sekavaksi ihan vain siitä syystä, että hänellä on tavallinen virtsatietulehdus tai että hän vaihtaa asuin- tai hoitopaikkaa (puhutaan "sairaaladeliriumista"). Pelkkä kuume tekee pienen lapsen joskus sekavaksi.

Milloin hoitoon

Delirium on hoitamattomana hengenvaarallinen tila, jopa 25 % potilaista kuolee, ellei hoitoa saada kohdilleen. Deliriumiin sopivien oireiden ilmetessä on hakeuduttava kiireellisesti lääkärin vastaanotolle, terveyskeskukseen tai sairaalan poliklinikkaan.

Deliriumin hoito

Deliriumin tärkein hoito on sen syyn selvittäminen ja synnymukainen hoito. Selvittelyvaiheessa deliriumia hoidetaan antipsykoottisten ja rauhoittavien lääkkeiden avulla. Myös autonomisen hermoston yliaktivaatiota tasaavia lääkkeitä käytetään.

Deliriumin eri muodoista oman lukunsa muodostaa pitkäaikaisen alkoholinkäytön lopettamisen jälkeen ilmenevä sekavuus eli [alkoholidelirium](#), kansankielellä juoppohulluus. Joskus siihen liittyy puutteellisesta ravitsemuksesta johtuvia vitamiinipuutoksia, jotka on korjattava välittömästi. Alkoholideliriumin hoidossa käytetään suuria annoksia rauhoittavia lääkkeitä, mutta tällainen hoito tulee aina toteuttaa valvotuissa olosuhteissa. Kaikkein pahimmissa tapauksissa turvaudutaan potilaan nukuttamiseen tehovalvonnassa.

Omaisten tuki deliriumin yhteydessä

Turvallinen ympäristö ja tutut läheiset tai hoitavat henkilöt vähentävät sekavuutta. Pöydällä oleva kello, kalenteri, silmälasit, kuulolaite, huonetta yöllä valaiseva himmeä valo ja tutut esineet auttavat henkilöä orientoitumaan. Musiikki, kosketus, rauhallinen puhe ja kevyt hieronta rauhoittavat levotonta vanhusta.

Deliriumia on vaikea tunnistaa, ellei tunne potilasta ennalta. Jos omaiset huomaavat, että sairaalahoidossa oleva potilas ei ole oma itsensä vaan nimenomaan poikkeavan sekava, asiasta kannattaa ilmoittaa hoitohenkilökunnalle. Deliriumtiloista tunnistetaan sairaalahoidon aikana mahdollisesti jopa vain kolmasosa, vaikka ne ovat hoidollisesti hälyttäviä tilanteita.

Aiemmat kirjoittajat: Psykiatrian erikoislääkäri Matti Huttunen

Artikkelin tunnus: dlk00357 (025.039)

© 2023 Kustannus Oy Duodecim